

Instytut Pamięci Narodowej - Olsztyn

<https://olsztyn.ipn.gov.pl/ols/aktualnosci/177991,Gala-wreczenia-nagrody-Swiadek-Historii-Bialystok-18-stycznia-2023.html>
23.04.2024, 14:00

Gala wręczenia nagrody „Świadek Historii” - Białystok, 18 stycznia 2023

Barbara Sokólska, ks. Waldemar Sawicki, Jan Litwińczuk, Adam Mariusz Niebrzydowski oraz Augustowsko-Suwalskie Towarzystwo Naukowe i 1 batalion zmechanizowany Szwoleżerów Mazowieckich 15 Giżyckiej Brygady Zmechanizowanej im. Zawiszy Czarnego - to laureaci XIII edycji nagrody „Świadek Historii” w Białymstoku.

18 stycznia 2023 r. w Auli Magna w Pałacu Branickich w Białymstoku odbyła się uroczystość wręczenia Nagrody Honorowej Instytutu Pamięi Narodowej „Świadek Historii”. Zasłużonym dla upamiętniania historii Narodu polskiego oraz wspierającym od lat działania IPN nagrody wręczył prezes Instytutu Pamięi Narodowej dr Karol Nawrocki.

Podczas wystąpienia na gali prezes IPN odniósł się do dwóch systemów totalitarnych – niemieckiego nazizmu i sowieckiego komunizmu, które naznaczyły swoimi zbrodniami wiek XX. Wskazał na ich podobieństwo – pragnienie zniszczenia, barbarzyństwa, śmierci i okrucieństwa, to te cechy, które łączyły narodowych socjalistów z sowieckimi komunistami. Przypomniął, że wspólnie podpálili świat w 1939 roku i wspólnie niszczyli Polskę, Białystok i pałac Branickich w roku 1944 i 1945, mimo że dwóch wcześniejszych sojuszników było już po różnych stronach. Brzemie zachowania i przekazywania pamięci o tamtych czasach dźwigają świadkowie historii.

– Mamy na szczęście naszych świadków historii, tych, którzy nie pozwalają zapomnieć o istocie dwóch systemów totalitarnych i o drodze narodu polskiego w wieku XX w kierunku wolności – mówił prezes IPN, gratulując i dziękując nagrodzonym. – Czymże jest historia? Wiemy, że jest nauczycielką życia, ale jest też nauczycielką śmierci. (...) historia jest przede wszystkim światem, którego już nie ma i dlatego są nam potrzebni świadkowie. Na świadkach historii

cięży ogromne brzemię odpowiedzialności, bo mówią o świecie, którego już nie ma, głosem tych, którzy często zostali skrzywdzeni, głosem tych bohaterów, którzy mieli zostać zapomniani.

Podczas gali XIII edycji białostockiego „Świadka Historii” uhonorowani zostali zarówno laureaci wyłonieni w tej edycji, jak i ci, których kandydatury zostały zgłoszone w XII edycji (2020 rok), odwołanej następnie ze względu na pandemię koronawirusa.

Po uroczystym dokonaniu aktu dekoracji odbył się koncert w wykonaniu Julii Peku i Krzysztofa Gryniwickiego.

Nagrodzeni zostali:

Barbara Sokólska

13 kwietnia 1940 r. jako czterotygodniowe niemowlę została zesłana do Kazachstanu razem z całą rodziną. Jej ojciec – Zygmunt Młynarz – wstąpił do Armii Andersa i pozostał po wojnie w Wielkiej Brytanii. Reszta rodziny wróciła do kraju w 1946 r. Pani Barbara od kilkudziesięciu lat prowadzi działania mające na celu upamiętnienie losu osób deportowanych w głąb Związku Sowieckiego. Od początku działalności białostockiego Oddziału Związku Sybiraków Barbara Sokólska czynnie uczestniczy w życiu środowiska sybirackiego. W szczególny sposób należy podkreślić wielokrotną obecność Pani Sokólskiej w mediach, nie tylko lokalnych, ale i ogólnopolskich: w prasie, radiu i telewizji, dzięki czemu dramatyczny los deportowanych przybliżany jest wielu odbiorcom zarówno w Polsce, jak i na świecie, a autorytet naocznego świadka historii i uczestnika zdarzeń czyni te historie w dwójnasób autentycznymi. Pani Barbara Sokólska jest także stałym uczestnikiem spotkań z młodzieżą szkolną, podczas których w sposób niezwykle obrazowy opowiada o dramacie sowieckich deportacji. Jej wspomnienia były wielokrotnie drukowane.

Pani Sokólska od początku wspierała powstające w Białymstoku Muzeum Pamięci Sybiru. Przekazała tu swoje rodzinne pamiątki, które zostały wyeksponowane na wystawie stałej, m.in. kamizelkę, którą – jako niemowlę – była okrywana przez rodziców podczas morderczej drogi na Sybir. Już w latach 90. XX w. propagowała wiedzę o losach deportowanych, używając swoich rodzinnych pamiątek na wystawy sybirackie, m.in. w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie i Muzeum Historycznym w Białymstoku.

W 2014 r. Barbara Sokólska ufundowała dzwon do kościoła św. Anny w Białymstoku, w 2016 r. stułę z wizerunkiem Matki Bożej Katyńskiej i godłem Związku Sybiraków, a w 2019 r. – marmurową stację drogi krzyżowej do tejże świątyni. Barbara Sokólska, reprezentując Związek Sybiraków, niejednokrotnie brała udział w uroczystościach patriotycznych i

wystawach organizowanych przez Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku.

ks. Waldemar Sawicki

Od 2017 roku jest proboszczem parafii Matki Bożej Anielskiej w Lipsku, w której przed laty pracował jako wikariusz. Staraniem ks. Waldemara odnowiono tablicę upamiętniającą zamordowanych przez Niemców w 1943 roku 50 mieszkańców Lipska. W 2019 roku podjął współpracę z białostockim oddziałem Instytutu Pamięci Narodowej, czego owocem jest tablica upamiętniająca ofiary Obławy Augustowskiej, wśród których było 11 mieszkańców parafii Lipsk. Kolejnym efektem współpracy był odsłonięty i poświęcony w zeszłym roku obelisk upamiętniający bitwę niemeńską, na pamiątkę pobytu Marszałka Józefa Piłsudskiego na plebani w Lipsku 24 września 1920 roku. Tego dnia odbyła się tam wspólna narada wojenna Marszałka z dowódcą 22. Dywizji Ochotniczej płk. Adamem Kocem oraz dowodzącym wówczas 2. Armią gen. Edwardem Rydzem-Śmigłym oraz innymi oficerami uczestniczącymi w działaniach wojennych bitwy niemeńskiej.

Ks. Waldemar Sawicki dba o zabytki kościoła parafialnego. Propaguje historię swojej parafii i okolicy, o czym świadczy m.in. wydana publikacja o charakterze przewodnika po wnętrzach kościoła od przeszłości do teraźniejszości. Wykonał również dwa nowe ołtarze poświęcone regionalnym postaciom historycznym – błogosławionej Mariannie Biernackiej, zamordowanej przez Niemców 13 lipca 1943 r., która ofiarowała się za synową będącą w stanie błogosławionym. Kolejną postacią jest siostra Julia Rapiej, która po wkroczeniu Niemców oddała życie za mieszkańców Nowogródka i została rozstrzelana razem z 10 innymi siostrami zakonnymi. W lipcu 1943 siostry zgłosiły się na gestapo, by ofiarować swoje życie za 120 osób aresztowanych i przeznaczonych do rozstrzelania. Karę śmierci zamieniono aresztowanym na roboty w Niemczech. Wszyscy wywiezieni przeżyli wojnę. Siostry zostały wezwane 31 lipca, a następnego dnia, bez sądu i wyroku, zostały rozstrzelane.

Staraniem ks. Sawickiego rokrocznie organizowane są również uroczystości religijno-patriotyczne w Jasionowie – przy mogile mieszkańców spacyfikowanej w 1943 roku wsi.

Augustowsko-Suwalskie Towarzystwo Naukowe

Towarzystwo powstało w 1999 r. Od 2000 r. wydaje „Rocznik Augustowsko-Suwalski”, w którym dominuje tematyka historii współczesnej i wysiłku niepodległościowego. Wśród autorów są także pracownicy Instytutu Pamięci Narodowej: dr Diana Maksimiuk, dr Marcin Markiewicz, dr hab. Krzysztof Sychowicz, Jarosław Wasilewski. W ramach „Biblioteki Rocznika Augustowsko-Suwalskiego” ukazało się wiele prac mówiących o historii Suwalszczyzny. Ponadto Towarzystwo było współwydawcą publikacji *Katyń. Lista ofiar: Augustów-Sejny-Suwałki* oraz „Suwalskiego słownika biograficznego”. Samodzielnie lub we

współpracy z innymi podmiotami zorganizowało kilkanaście konferencji naukowych, m.in.: o powstaniu styczniowym, upamiętnianiu Józefa Piłsudskiego, wydarzeniach I wojny światowej na Suwalszczyźnie i Zanierneniu. Towarzystwo było inicjatorem i organizatorem budowy pomnika na tzw. Górze Szubienicznej, upamiętniającego straconych powstańców styczniowych. Uczestniczyło w renowacji pomnika Józefa Piłsudskiego w Filipowie. Zorganizowało kilka wystaw, m. in. „Opary absurdu – pamiątki rocznic funkcjonowania peerelowskiego aparatu bezpieczeństwa”, „Komuniści przeciw wolności – twarze władzy. Z historii Suwalszczyzny w czasie PRL-u” , „Wielka Wojna. Suwalszczyzna i Zanieenie”. Wielokrotnie, w różnych cyklach, organizowało lub współorganizowało otwarte wykłady z historii najnowszej poświęcone ważnym wydarzeniom i postaciom, m.in.: zbrodni katyńskiej, obławie augustowskiej, Żołnierzom Wyklętym – często z udziałem i z pomocą pracowników Instytutu Pamięci Narodowej. Od 2011 r. Towarzystwo uczestniczy w organizacji rekonstrukcji i widowisk historycznych, np.: „Żołnierze Wyklęci – rozbrojenie posterunku MO”, „Sowiety wkroczyły”, „Wielka Wojna. Suwalszczyzna 1914-1915”, „Obława Augustowska. Lipiec 1945”. Współorganizowało gry miejskie m.in.: „Konspiracja 1939-1944”, „W drodze do Niepodległości”. Od 2001 r. przy Towarzystwie funkcjonuje „Archiwum Lat Osiemdziesiątych”.

Jan Litwińczuk

Wraz z mieszkańcami Olmont był inicjatorem powołania Stowarzyszenia „Olmonty”, które ma na celu m.in. integrację i aktywizację społeczności lokalnej, wzmacnianie więzi międzypokoleniowych, kultywowanie tradycji patriotycznych, upamiętnianie ważnych wydarzeń i postaci z historii regionu oraz organizację uroczystości rocznicowych w kontekście wydarzeń z dziejów Polski. W roku 2018 z inicjatywy Jana Litwińczuka zorganizowano uroczystości z okazji 250-lecia powstania konfederacji barskiej, odrestaurowano krzyże upamiętniające tę bitwę pod Olmontami, odsłonięto i poświęcono tablicę poświęconą tym wydarzeniom. Rok później również w Olmontach m.in. dzięki panu Janowi odsłonięto tablicę memoratywną upamiętniającą żołnierzy podziemia niepodległościowego, co wspierał Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku. Wśród działań Jana Litwińczuka, realizowanych ramię w ramię z członkami stowarzyszenia „Olmonty”, warto wymienić również pikniki patriotyczne, turnieje warcab 100-polowych na 100-lecie odzyskania przez Polskę niepodległości, organizowany corocznie od 2019 roku bieg śladami konfederatów barskich. Jan Litwińczuk jest człowiekiem bardzo aktywnie działającym społecznie, realizuje wiele pomysłów z pomocą Instytutu Pamięci Narodowej. Wydał również publikację *Moje Olmonty*, w której opowiada o swojej małej ojczyźnie.

Adam Mariusz Niebrzydowski

W 2013 roku był inicjatorem uroczystości gminno-parafialnych upamiętniających zesańców

syberyjskich i powstańców styczniowych z 1863 r. w 150. Rocznicę przemarszu przez Orlikowo – leżące na terenie gminy Jedwabne – oddziału powstańców pod dowództwem pułkownika Józefa Konstantego Ramotowskiego. Na ich cześć sam ufundował symboliczny krzyż i obelisk. Po objęciu w 2018 roku stanowiska burmistrza Jedwabnego wskrzesał inicjatywę powołania Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Jedwabińskiej, którego cele realizowane są również we współpracy z Instytutem Pamięci Narodowej. Dzięki staraniom Adama Niebrzydowskiego powstała w Jedwabnem również Izba Pamięci. W 2020 roku, również dzięki jego staraniom, powstał mural upamiętniający ok. 500 mieszkańców z gminy Jedwabne – zesłanych na Sybir. Odświeżenie muralu stało się okazją do spotkania mieszkańców z rodzinami Sybiraków, wysłuchania wspomnień osób, które przetrwały katorgę i oddania hołdu wszystkim, którzy pozostali na „niehumanitarnej ziemi”. We współpracy z Instytutem Pamięci Narodowej pan Adam zorganizował w Jedwabnem konferencję naukową „Od paktu Ribbentrop-Mołotow do układu Sikorski-Majski. Losy Polaków pod okupacją sowiecką i na »niehumanitarnej ziemi« 1939-1941”. Podsumowaniem konferencji jest album zawierający opisy świadków tamtych wydarzeń, zdjęcia oraz listę deportowanych mieszkańców gminy Jedwabne, powstałą dzięki historykom Instytutu Pamięci Narodowej. W 2022 r. odsłonięto tablicę z nazwiskami osób, które wywiezione zostały na Sybir, przy pomniku Sybiraków w Jedwabnem. Z jego inicjatywy powstała również tablica znajdująca się na kaplicy cmentarnej w Jedwabnem – miejscu grobowca Rembielińskich.

1 batalion zmechanizowany Szwoleżerów Mazowieckich 15 Giżyckiej Brygady Zmechanizowanej im. Zawiszy Czarnego

Batalion corocznie bierze aktywny udział w organizowaniu i prowadzeniu przedsięwzięć o charakterze patriotycznym, kultywując tradycje przydzielone batalionowi, podczas cyklicznego przedsięwzięcia „Warszawskich Dni Kawaleryjskich” w Warszawie oraz w czasie „Obchodów Bitwy Pod Olszewem” w gminach Brańsk i Wyszki. Aktywnie upamiętnia dokonania 3 Pułku Szwoleżerów Mazowieckich z Suwałk z lat 1920-1939. Batalion kultywuje tradycje ze szczególnym oddaniem, czego przykładem jest to, że każdy z pododdziałów batalionu posiada lance kawaleryjskie z proporcem pododdziału z czasów 3 Pułku Szwoleżerów Mazowieckich, a sam batalion w maju 2017 z rąk ostatniego żyjącego weterana pułku otrzymał replikę sztandaru 3 Pułku Szwoleżerów Mazowieckich i oficjalnie ma prawo posługiwać się nią w czasie uroczystości o charakterze patriotycznym. W batalionie znajduje się izba pamięci, odwiedzana przez uczniów, instytucje, jak i przez wojska sojusznicze NATO stacjonujące w Bemowie Piskim. W 1 batalionie zmechanizowanym Szwoleżerów Mazowieckich nadawane są także odznaki pamiątkowe tożsame z przedwojennymi – 3 Pułku Szwoleżerów Mazowieckich. Dzięki staraniom batalionu udało się odtworzyć pomnik patrona pułku płk. Jana Hipolita Koziatki, tożsame z pomnikiem stojącym w przedwojennych koszarach 3 Pułku Szwoleżerów Mazowieckich. Jest on obecnie w centrum uroczystości batalionowych w jednostce

wojskowej w Orzyszu. Batalion przygotował podwaliny historyczne do nadania tradycji pododdziałowi Żandarmerii Wojskowej Bemowo Piskie, co przełożyło się w 2019 roku na decyzję ministra obrony narodowej o upamiętnieniu płk. S. W. Kuciela jako ich patrona. Dzięki temu 3 Dywizjon Żandarmerii z Grodna zyskał kontynuację tradycji we współczesnym Wojsku Polskim i nie został zapomniany.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku jest inicjatorem i pomysłodawcą Nagrody Honorowej IPN „Świadek Historii”. Nagradzane są osoby i instytucje szczególnie zasłużone dla upamiętniania historii Narodu Polskiego oraz wspierające Instytut Pamięci Narodowej w realizacji ustawowej działalności w obszarach edukacyjnym i naukowym. Pierwsza uroczysta gala wręczenia nagród odbyła się w 2009 roku w Białymstoku. Obecnie nagrody przyznawane są także w oddziałach IPN w Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie i Wrocławiu. Nagroda ma również swoją edycję zagraniczną – honorowane są osoby i instytucje wyróżniające się szczególnym zaangażowaniem w upamiętnianie dziejów Polaków poza granicami Polski.

[Z biogramami laureatów poprzednich białostockich edycji „Świadka Historii” można zapoznać się na stronie IPN w dziale „Konkursy i nagrody”](#)

[Więcej o nagrodzie „Świadek Historii”](#)